

Fig. 1. Kirkens ydre set fra sydøst. Foto Arnold Mikkelsen 2018. – *Exterior of the church seen from the south east.*

TRANDUM KIRKE

GINDING HERRED

Sognenavnet (»trandum«)[1] er tidligst nævnt o. 1380 i Ribe Oldemoder, hvor kirken er ansat til 4 skilling sølv, svarende til middelansættelsen blandt herredets kirker.[2] Kirken var i senmiddelalderen ligesom Sevel (s. 3159) og Haderup kirker efter alt at dømme inkorporeret i Stubber Kloster, der ligesom Trandum lå i Sevel Sogn (s. 2235).[3] I modsætning til sidstnævnte kirke er Trandum dog ligesom Haderup nævnt i listerne fra 1512-13 om sysselprovstens visitatser og i oversigten fra 1524-26 over landehjælp fra kirker i Hardsyssel, her med et bidrag på 12 mk.[4]

1538 (med senere breve 1540 og 1542) forlenedes Iver Juel med Stubber Kloster (s. 3159), idet man sidstnævnte år betonede, at adkomsten også omfattede Trandum (og Sevel) kirker. Førstnævnte betjentes i middelalderen ligesom Haderup af en fælles kapellan, der holdtes af den, der havde Stubber Kloster i forlening. Som anført s. 3160 hævdede Mogens Munk til Volstrup også ejendomsret til præstegården i Trandum (Trandum Kirkegård), men måtte opgive den ved en dom 1547, der stadfæstede Iver Juels rettighed hertil.[5] I lighed med Sevel Kirke havde Iver Juel patronatsretten til Trandum og opnåede 1554 tilladelse til at sammenlægge sognene og nedrive kirken mod at bruge materialerne til Sevel Kirkes forbedring (s. 3159 og 3168). Menigheden i Trandum protesterede 1558 indædt, men forgæves mod beslutningen, der samtidig medførte en længere og mere besværlig kirkevej, ikke mindst for menighedens ældre medlemmer. I øvrigt betegnedes sognet som 'stort og godt', ligesom man understregede, at det sagtens kunne underholde en præst. Men især blev kirkebygningens velholdte tilstand fremhævet. Den stod således

»well opbyggdt och opmurett mett hugenn steen och tackett mett blye och well fliidtt wdij alle maaade«.[6] Ud over de bygningssten, der direkte synes genanvendt i Sevel Kirke (s. 3168), kan materialer fra Trandum også være blandt forskellige stenfragmenter, som stadig opbevares ved Stubber Kloster (s. 3241). Oplevelsen af den urimelige kirkenedrivning skulle i de næste godt 300 år inden for lokalområdet give næring til en levende erindring eller i visse tilfælde en mytedannelse om flere af inventargenstandenes skæbne efter 1554 (jf. ndf.).

Allerede 1840 fremkom der imidlertid planer om at genrejse den nedlagte kirke, hvilket yderligere konkretiseredes ved en ansøgning 1855 til Kultusministeriet. Som et vægtigt argument fremhævedes atter den lange afstand for beboerne i Sevel Sogns østlige distrikt. Ansøgningen blev ikke imødekommet, men som en midlertidig løsning var det kortvarigt, 1855-59, pålagt præsten i Sevel at prædike i Mogenstrup Skole, 'indtil Trandum Kirke blev bygget'.[7] Den historiske interesse for den nedrevne kirke var dog stadig aktiv på egnen, ligesom den fysiske tilstedeværelse af kirketomten gav anledning til beskrivelser, bl.a. af forfatteren Jeppe Aakjær (1866-1930), der var født og opvokset i Fly (Fjends Hrd., Viborg Amt), øst for Trandum.[8] Kirkesagen blev videreført i de følgende årtier med senere førstelærer Anders Jensen (1834-1910) i Mogenstrup som en drivende kraft (jf. s. 3260 og 3271). 1882 etablerede man en kirkekomité, der påbegyndte indsamlingen til byggeriet, ligesom der indsendtes en ansøgning til ministeriet med tilhørende tegninger, udarbej-

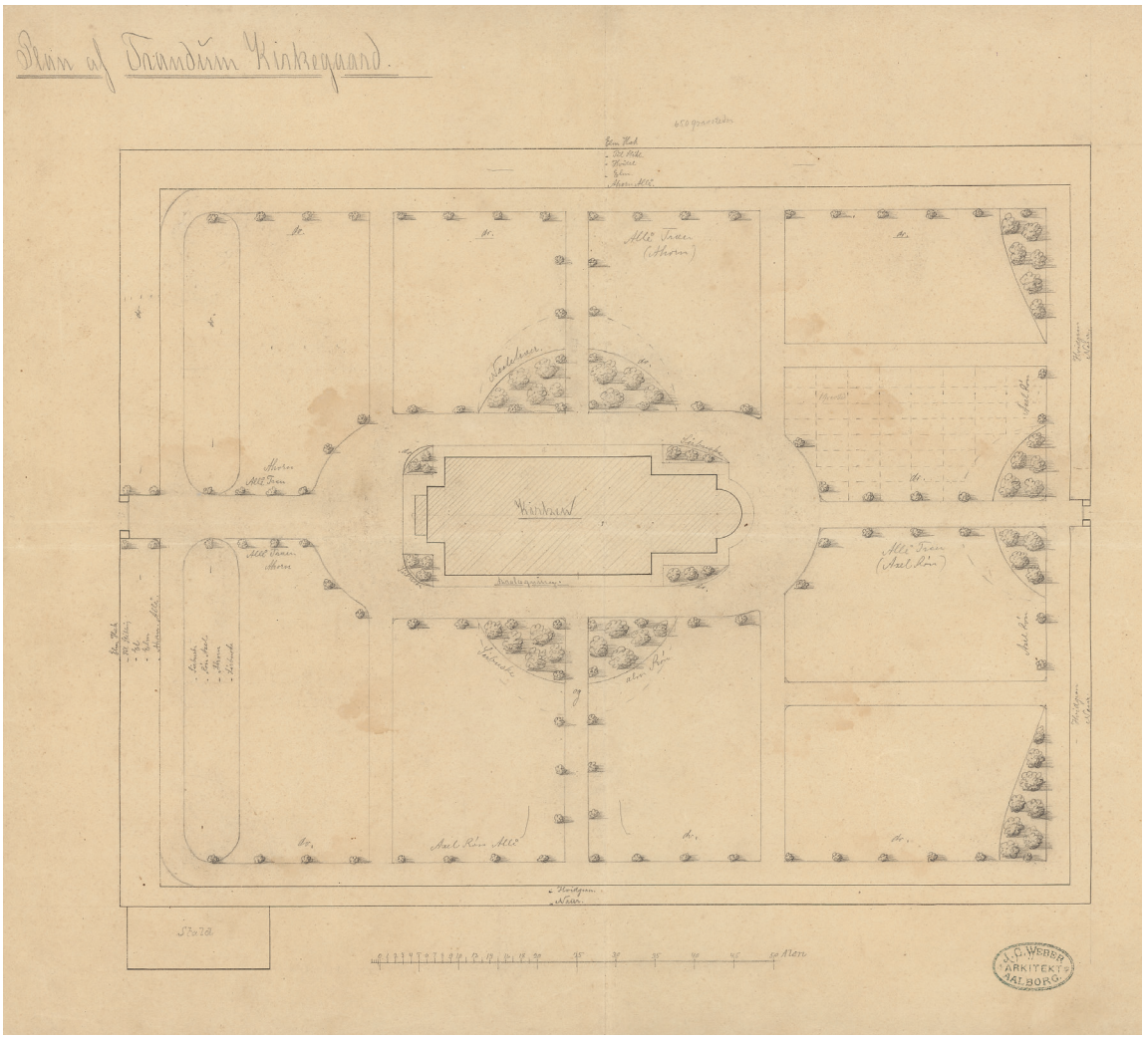

Fig. 2. Plan af Trandum Kirkegård. 1:600. Tegning af J. C. Weber. I Vinderup Egnshistoriske Arkiv. – *Plan of Trandum Churchyard*.

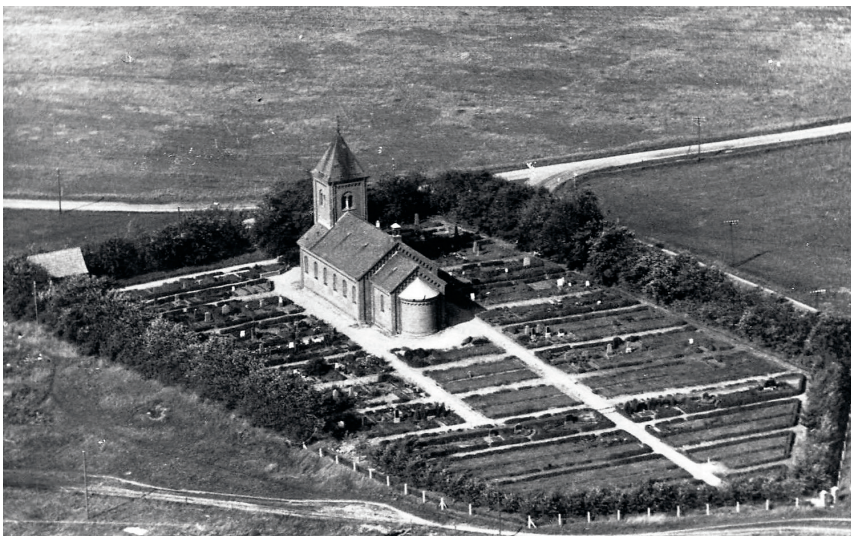

Fig. 3. Luftfotografi af kirken set fra sydøst. Foto o. 1940. I Vinderup Egnshistoriske Arkiv. – *Aerial photograph of the church seen from the south east.*

det af Aalborgarkitekten J. C. Weber. Sagen blev dog afvist i første omgang af økonomiske årsager.[9] Til gengæld indledtes samme år selve arbejdet med at optage betydelige mængder af bygningssten, der – om end overgroet med mos – stadig fandtes på kirketomten sammen med selve fundamentet; andre sten forblev på stedet frem til den nye kirkes opførelse (s. 3257). Først 1891 blev de nødvendige statsmidler til kirkebyggeriet bevilget, hvortil føjedes gaver fra menigheden. 16. juli 1891 blev grundstenen lagt til kirken, der opførtes efter Webers tegninger med murermester Mads Jensen i Skive som byggeleder. 13. dec. 1891 blev kirken indviet af Ribebiskoppen, C. F. Balslev.[10]

Sognet udskiltes fra Sevel Sogns østlige del 1891 og forblev *anneks* til denne kirke, indtil det 2010 i lighed med Herrup opnåede en selvstændig status. Kirken indgår dog stadig i et fællespastorat med Sevel (s. 3160) og Herrup Kirke (s. 3279). Overgangen til *selveje* er antagelig foregået 1916.[11]

Sagn m.v. If. en omskrivning af hændelsesforløbet vedrørende Iver Juels nedrivning af Trandum Kirke hævdedes det, at denne ønskede at bruge den gamle kirkes materiale til sit studehus, men han blev nægtet at nedrive bygningen, da der var for langt mellem de to kirker. Han lod derfor en heksekælling måle deres indbyrdes afstand, og da hun kunne tage denne i syv spring, blev tilladelsen givet.[12] Om klokken nævntes, at den ved kørslen over broen ved Stubbergård Sø, sank i vandet, men siden mange år efter kunne høres ringe hver højtidsaften (jf. også s. 3160 og 3273). Den middelalderlige kirkenøgle var tidligere opbevaret i Trandum Kirkegård, mens døbefonten stod i Grove, om end omdannet til svinetrug, jf. ndf.[13]

Efter kirkens nedrivning 1554 skal Haderuppræsten, Chr. Graversen, have samlet menigheden på kirketomten, hvor han uddelte nadveren. Herremanden (Iver Juel) splittede imidlertid forsamlingen, hvorpå præsten forbandede ham.[14]

Kirken ligger i det gamle Ringkøbing Amts yderste periferi, kun godt et par hundrede meter vest for Karup Å, der danner skel mod Fjends Herred og det gamle Viborg Amt. Ådalen, der her snævrer ind i forhold til de mere komplekse vandveje længere mod syd, har ud for Trandum og Mogenstrup altid udgjort et attraktivt overgangssted, og endnu 1897 fandtes her ved »Vejlbakkerne« et gammelt vadested.[15] Fundet af hulvejsrester nordøst for kirken samt områdets mange oldtidshøje – mest markant fremstår nu Ravnhøj nordvest for kirken – understreger yderligere lokalitetens betydning som trafikalt bindeled mellem øst og vest.[16]

Hegn og indgange. Kirkegården hegnes mod nord og vest af lave stengærder med et bagvedliggende, bredt læbælte af bl.a. naur- og bøgehæk. Den sydlige afgrænsning består blot af hække, der suppleres af primært rynket rose på den sydvendte skråning. Mod øst, hvor kirkegården 1938 blev udvidet med et 1.440 m^2 stort areal,[17] udgøres afgrænsningen af en naurhæk og et trådhegn.

Kirkegårdens hovedindgang, en køreport, er placeret i vestdiget ud for kirkens dør. Porten består af murede piller af røde teglsten opført 1979, hvor den erstattede en ældre, brøstfældig †indgang (jf. fig. 29); pillerne afdækkes af kobbertækkede pyramider med topkors. Supplerende ganglåger svarende til køreporten er opført i kirkegårdens nordøsthjørne og mod syd, hvor afdækningen dog blot består af cementplader; alle indgange lukkes af sortmalede jernfløje.

†*Hegn og indgange*. Det †hegn, der omkransede den gamle †kirke (s. 3272), bestod af kampesten, af hvilke en del er genbrugt i det nuværende dige.[18] Ved dettes anlæggelse fandtes i kirkegårdens nordvesthjørne tilsyneladende spor efter den oprindelige †hovedindgang, ligesom der mod syd blev påtruffet rester af kalk og murbrokker. Disse blev tolket som levn efter en †indgang, der forbandt kirkepladsen med den gamle †præstegård (jf. ndf.). Ifølge Webers oprindelige kirkegårdsplan var der – ud over køreporten i vest, der bestod af to høje og slanke piller med cementafdækning – i østdiget en ganglåge, der i udformning synes at have svaret til køreporten (jf. fig. 2).

Bygninger på og ved kirkegården. *Ligkapellet* sydvest for kirken er fra 1987 (arkitekt Jørgen Hessellund, Mogenstrup), hvor den da eksisterende kapelbygning fra 1938 blev fornyet og forlænget mod nord. Den nye bygning er opført af røde teglsten med tegltag og rummer ud over kapellet også graverfaciliteter.[19] Ved samme lejlighed blev den gamle *kirkestald* syd for hegnet ombygget; bygningen, der er opført af røde teglsten i løberforbandt, blev omdannet til redskabshus og forsynet med nyt tag i form af eternitskifer i stedet for ældre pandeplader. I tilknytning hertil blev en materialeplads etableret øst for stalden. 1978 var der en 'bred flisebelægning' foran kirkens indgang, der formentlig året efter blev udskiftet med den nuværende belægning af røde, fladelagte teglsten.[20]

Den gamle †*præstegård*, hvorom der tidligere udspillede sig en bitter strid (s. 3253), lå syd for kirkediget og blev nedrevet så sent som o. 1980.[21] På dette tidspunkt bestod den tilsyneladende af to længer, et stuehus mod syd og en lade mod nord, der begge var stråtækte sulehuse af bindingsværk.

Kirkegårdens varierede *beplantning* bestod ved anlæggelsen 1891 langs hegnet mod øst og syd af hvidgran og naur, mod vest og nord af bl.a. elmehæk og elmetræer; gangene var flankeret af akselrøn og ahorn, og omkring kirken var bl.a. plantet nåletræer og almindelig røn (jf. fig. 2 og 5).

Sydvest for kirken, ud for graverhuset, er o. 2000 opstillet en usigneret granitskulptur (fig. 4). Fra en rå kampesten med korsformet fordybning rejser sig et kors af sammensatte stenbjælker.

Fig. 4. Kirkegårdsmonument, o. 2000 (s. 3256). Foto Arnold Mikkelsen 2018. – *Churchyard monument, c. 2000.*

Fig. 5. Ydre set fra nordøst. Foto o. 1900. I Vinderup Egnshistoriske Arkiv. – *Exterior seen from the north east, c. 1900.*

BYGNING

Kirken er opført 1891 på det gamle kirkested efter tegning af arkitekt J. C. Weber, Aalborg, der ledede arbejdet. Forud for det længe ventede nybyggeri var der som beskrevet i Anders Jensens sognebeskrivelse 1897 forløbet en længere optakt, idet nedrivningen og flytningen af middelalderkirken i en fjern fortid på ingen måde var glemt på egnen, hvor man endnu opfattede 'bortførelsen' som en stor uret (jf. s. 3253). Således blev der allerede 1882, ni år før den nuværende kirkes opførelse, med Anders Jensen som igangsætter påbegyndt en rydning af tomten, hvorpå der endnu befandt sig store mængder 'mosgroede ruiner';[22] i alt blev 50 læs rå kampesten og to læs granitkvadre indsamlet.

I spidsen for byggeriet stod murermester Mads Jensen, Skive, der indledte arbejdet med at optage og kløve de kampesten, der udgjorde fundamenterne for den ældre †kirke, og nedlægge dem på ny, hvorefter grundstenen blev lagt.[23]

Den nyromanske og øst-vest orienterede bygning består i *grundplanen* af en halvcirkulær apsis, der knytter sig til et omtrent kvadratisk kor med et bredere, rektangulært skib. Over vestenden rejser sig et tårn, hvis vestfacade skyder sig godt 1 m frem for skibets.

Materiale og teknik. Kirken er bygget af røde normalteglsten i krydsforbandt med brændte fuger; apsidens murværk er dog udelukkende af kopskifter.[24] Murene rejser sig over en sokkel af seks glatte skifter hvorover en formstensprofil med svagt hulet skråkant og rundstav. Soklen forkrøpper sig om bygningens hjørnelisener, der indrammer alle facader på nær apsismuren; lisenerne er øverst forbundet af rundbuefriser på aftrappede konsoller, der er stigende på korets og skibets gavle. Over frisen afsluttes murene af et savskifte på udkragende løberskifte og herover falsgesims.

Tårnet, der rejser sig i tre høje stokværk, dækkes af et pyramidetag og svarer i murbehandlingen helt til de øvrige bygningsdele. De rundbuede glamhuller i spejl er udført som tvillingeåbninger på støbte midtpiller med profilerede baser og kapitæler.

Kirkens murede skorsten over skibets østgavl stammer i sin nuværende form formentlig fra 1938, hvor taget blev renoveret og et nyt varmeværk installeret (s. 3259). Den er på alle sider forsynet med en rundbuet blænding med pudset bund under en falsgesims. Den oprindelige †skorsten var dog åben i siderne og dækket af et pyramideformet tag med topkors (jf. fig. 7).

Døre og vinduer. Tårnets og kirkens rundbuede dør i vestfacaden er anbragt i et portalfremspring i form af brede piller med tagformet og blytækket afdækning over en gesims svarende til bygningens øvrige. Over døren – i tårnets mellemetage – er indsat et stort, cirkulært vindue med helstensstik og profilerede false: inderst er soklens formsten i form af en svagt hulet skråkant og rundstav genbrugt, og herefter følger et rundet led efterfulgt af et retkantet. Kirkens øvrige vinduer er alle rundbuede med ydre fals og indvendig smig.

Under tårnets vestvendte glamhuller er indsat en profileret kvader fra den gamle †kirke med en indhugget indskrift udført til minde om den nye og den gamle bygning: »1554†/ 1891★«.[25] Stenen, der synes at have en rille under et skråkantet led, blev tilsyneladende fundet i skibets 'sydøstligste hjørne', hvor den udgjorde en del af soklen.

I det *indre* er alle kirkens bygningsdele dækket af et fladt loft, inklusive apsis. Korets og skibets loft er senest renoveret 1979, hvor dele af profilbjælkerne og vægkonsollerne samt murremmene blev udskiftet. Koret åbner sig mod skibet gennem en rundbuet og affaset korbue på retkantede kragbånd, der omslutter triumfmuren helt ud til korets og skibets flankemure. Korbuevangerne er begge fremhævet af et søjlepar med baser og glatte terningkapitæler, mens vangerne i den rundbuede og retkantede apsisbue har tilsvarende søjler, dog blot én i hver side. Alle søjler var fra starten malet i en mørk farve (jf. fig. 8). Tårnrummet fungerer som kirkens våbenhus, hvorfra døre i nord og syd giver adgang til henholdsvis en trappeopgang til loftet og et præsteværelse. De to rum erkendes ikke i det ydre, men er afsondret fra skibet i flugt med tårnets østmur. Døren fra våbenhuset til skibet var indtil 1979 265 cm høj, men blev dette år reduceret svarende til tårnrummets øvrige døre.

Vedligeholdelse. Ved en *istandsættelse 1937-38* blev taget repareret (inkl. skorsten?) og nye luger indsat i tårnet. Endvidere blev et nyt varmeanlæg installeret (jf. ndf.).

Kirkens *istandsættelse 1978-79*, der udførtes under ledelse af arkitekterne Aas & Thorup,[26] Varde, omfattede udskiftninger af frostsprængte sten samt udbedring af fugerne. Desuden blev tagværket og -beklædningen istandsat, bl.a. i form af nye tagrender og inddækninger i kobber, der erstattede de oprindelige af zink. I det indre blev der lagt nye gulve.

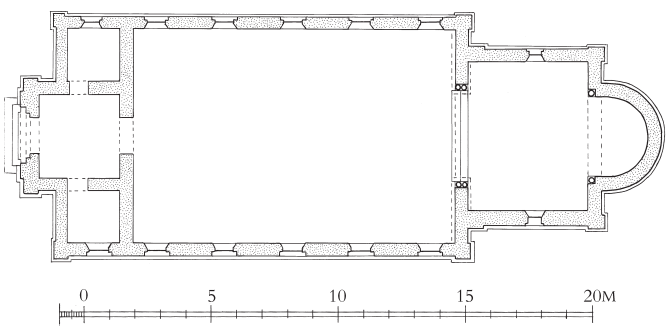

Fig. 6. Plan. 1:300. Målt af Aas & Thorup 1977, suppleret af Anders C. Christensen og tegnet af Freerk Oldenburger 2019. Signaturforklaring s. 9. – *Plan. Key on p. 9.*

Fig. 7. Ydre set fra sydøst. Ældre foto efter o. 1930. I Vinderup Egnshistoriske Arkiv. – *Exterior seen from the south east, after c. 1930.*

Gulve. I kor og skib består gulvene siden 1979 af ottekantede, gule fliser med mellemliggende, kvadratiske og diagonallagte mørkrøde fliser, alt med brede mørtelfuger. Trinene mellem kor og skib består af kantstillede, gule Flensborgsten, og sten af samme type er anvendt i våbenhuset, hvor de danner sildebensmønster med kantbort af retvendte sten. Under stolene er fyrretræsplanker.[27]

Korets †*gulv* var 1978 belagt med gule fliser, mens der var granittrin til skibet (jf. fig. 8). Våbenhusets gulv var på samme tid 'nedslidt'. 1979 blev der i kirkens vestende optaget et mindre stykke af et ældre trægulv, der igen lå på et 'teglgulv'.

Vinduer. Kirkens blyindfattede ruder i galvaniserede jernrammer er fra 1962, hvor de erstattede de oprindelige støbejernsrammer, der var rustne.[28]

Tagbeklædning. Kor, skib og tårn dækkes siden opførelsen af skiferplader, mens apsis, der oprindeligt var dækket af zinkplader (jf. fig. 7), nu er blytækket. De oprindelige, profilerede plader (skifer?) i tårnpyramidens grater blev 1979 udskiftet med kobbersammenføjninger, da (skifer)erstatninger ikke kunne fremskaffes. Tagvinduerne blev med undtagelse af korets nordvindue blændet 1979.

Kirken *opvarmes* af et oliefyret kalorifereanlæg, der er placeret i en grav under skibets nordøsthjørne med nedgang fra nordsiden af skibet. Graven blev etableret 1938, hvor et ældre, tilsvarende †anlæg blev leveret af C. M. Hess, Vejle, og installeret her;[17] fra starten blev kirken opvarmet af en †*kakkelovn* (jf. fig. 8).

Vindfløj. Tårnpyramiden krones af en vindfløj, hvis fane har en korsformet gennemstikning hvorover hjulkors med topstjerne.

Fig. 8. Indre mod øst. Ældre foto (før 1927). I Vinderup Egnshistoriske Arkiv. – *Interior towards the east, before 1927.*

INVENTAR

Oversigt. Hovedparten af kirkens inventargenstande skænkedes af private eller nyanskaffedes til kirkens indvielse 1891 og opregnes i det ældste inventarium fra 1892.[29] Hertil kom dog som særlige klenodier en række udvalgte stykker, som ifølge overleveringen stammede fra den nedrevne †kirke og siden pietetsfuldt blev registreret og indsamlet i lokalområdet af Anders Jensen, Mogenstrup, jf. s. 3272. Blandt nyere anskaffelser eller donationer skal nævnes dåbskande (1917), krucifiks (1925, mindetavle (1950), 1952 (font nr. 1), lampetter (1966), orgel (1968) og messehagler (1984, 2010).

Farvesætning og istandsættelser. Kirkens indre er endnu præget af den seneste store istandsættelse 1978-79 (Aas & Thorup), hvor kirkens inventar blev nystafferet med farveafsætning ved kirkemaler Ernst Trier, Vallekilde. Af tidligere, større istandsættelser skal nævnes en nymaling af knæfald, stole og pulpitur i 1935 samt i 1963 ligeledes af stolestader og pulpitur; sidstnævnte udførtes af maler Erling Wisti.[30]

Alterbord (jf. fig. 9-10), 1891, af fyrretræ; 188×103 cm, 94 cm højt. På bagsiden er en halvrund udbygning til alterprydelsens niche, 100×60 cm. Forsiden er beklædt med panelværk. Lysegrå staffering. Alterbordspladen fornyedes i forbindelse med kirkens istandsættelse 1978-79.

Alterklæder. 1) Et ældre klæde af rødt fløjl med besætning og kors af guldgaloner, antagelig identisk med kirkens ældste klæde fra 1891 (jf. fig. 8). Placeret under 2) alterklæde (jf. fig. 9), yngre klæde af lyst, olivengrønt fløjl, smykket med kors af guldgaloner. En (†)*alterdug* skænkedes 1891 af fru Prætorius (Johanne Marie Brun), g.m. kirkens første sognepræst, C.V. Prætorius.[29] Dugen kan være identisk med en broderet lærredsdug, der opbevares sammen med kirkens ældre messehagler.

Alterprydelse (jf. fig. 10), 1891, af eg. Udformet som et tabernakel, i midten med en rundbuet niche, indrammet af dobbelte, joniske søjler og kronet af en trekantgavl hvori Treenighedssymbol med Guds Øje, alt i en sekskantet stråleglorie. I nichen er indsat en kopi i lille format af Bertel Thorvaldsens Kristusfigur i København Vor Frue Kirke (*DK Kbh. By* 1, 217; 5, 251 ff.), skænket 1891 af sagfører I. P. Aggerholm, Holstebro.[29] Af

Fig. 9. Indre mod øst. Foto Arnold Mikkelsen 2018. – *Interior towards the east.*

gips, gennemtrukket med stearin (kallipasta), 95 cm høj. På soklen er en delvist utydelig, tolinjet versalindskrift, dækket af senere gipsreparationer: »E N(?) (eret(?))/ H. C. (Brix)« med signatur, formentlig for kopiens ophavsmand, billedhuggeren Hans Christian Brix. Selve alterindramningen er stafferet i to grå nuancer med hvidt og forgyldning, dels i nichen, dels på udvalgte detaljer, mens Kristusfiguren er bemalet i gråhvidt.

Opbygningen blev erhvervet i Skive.[29] Senest restaureret 2006. På selve Kristusfiguren registreredes i alt ni forskellige farvelag, spændende fra hvidligt til varmt gråt, hidrørende fra tidligere opmalinger.

Altersølv (jf. fig. 11), omfattende kalk, disk, oblatæske og sølvske, alt erhvervet 1891. *Kalken*, skænket af provst P. J. Bøtcher.[29] 22 cm høj med cirkulær fod med fladt kugleled på det slanke skaft, højt hvælvet bæger med indgraveret kløverbladskors. Under bunden er Københavnsmærke for 1891, guardejnstempel for Simon Groth og mestermærke for Vilhelm Christesen.[31] *Disk*, skænket af enkefru Amalie Lange; 15 cm i tværmål. På den glatte fane er cirkelkors. Ved kanten er tre stempler som kalk.

Oblatæske, af sølvplet. 4,5 cm høj, 9,5 cm i tværmål. Cylinderformet med svagt hvælvet låg hvorpå graveret kløverbladskors, indrammet af blade og blomster. Under bunden er tre delvist udpudsede stempler: Københavnsmærke for sølvplet, mestermærke for ubekendt (vistnok: »HCD«) og muligvis »M«, placeret på højkant ligesom bystemplet.

Sygesæt, jf. Sevel Kirke (s. 3187).

Ske, erhvervet 1891, af sølvplet, 16 cm lang, med spinkelt skaft, afsluttet med knop. Under skaftet stempel for Christian Halvorsen († 1884).[32]

Alterkander. 1) (Jf. fig. 11), skænket 1891 med bidrag fra C. Hedegaard,[29] af sølvplet; 30,5 cm høj. Af nyklassicistisk form med cirkulær fod, ovalt korpus med svungen hank og mundingskant. På korpus er indgraverede blomster og blade. Ved overgangen til den øvre del er perlesnor.

Fig. 10. Alterparti, 1891, hvori indsat kopi i lille format af Bertel Thorvaldsens Kristus (s. 3260). Foto Arnold Mikkelsen 2018. – *Altar, 1891, in which a small-format copy of Bertel Thorvaldsen's Christ has been installed.*

2) Nyere, af tin med forsølvning.[33] 30 cm høj. Kanden er ikke længere i brug.

Messehagler. Beholdningen omfatter i alt fire hagler fra tidsrummet 1891-2010; heraf er de to ældre (nr. 1-2) ikke længere i brug. 1) 1891, af mørkerødt fløjl af skjoldform med påsatte guldgaloner som rygkors og borter. For af rødt lærred. 2) Nyere, af samme form og materiale som nr. 1. 3) 1984. Af hvidt lærred med indvævede baner af grønt, gulligt og rustrødt. Rygkors, dannet af guldtråde. Gyldent silkefor. 4) 2010, udført af Gro Aga Sachse, Vævergården, Tylstrup. Af lilla lærred med gyldent silkefor. Smykket med borter af gyldent, orange og rødt i korsformation.

Fig. 11. Altersølv, 1891, omfattende kalk (s. 3261), disk (s. 3261), oblatæske (s. 3261), alterkande nr. 1 (s. 3261) og ske (s. 3261). Foto Arnold Mikkelsen 2018. – *Altar plate, 1891, comprising chalice, paten, wafer box, altar jug no. 1 and spoon.*

Alterstager 1) (Fig. 12), antagelig 1600-tallets anden halvdel, af barokform, af messing, muligvis en legering, skænket 1891 af Anders Tinggaard (Anders Nielsen, Sevel Tinggaard).[34] 28 cm høj, fraregnet lysetorn. Stagen har fod i to afsæt, nederst med lav klokkeformet del hvorover ind-

Fig. 12-13. 12. Alterstager nr. 1, antagelig fra 1600-tallets anden halvdel, om end ifølge traditionen hidrørende fra den middelalderlige †kirke (s. 3263 og 3273). 13. Alterstager nr. 2, 1891 (s. 3265). Foto Arnold Mikkelsen 2018. – *12. Altar candlesticks no. 1, probably from the second half of the 1600s, although according to tradition from the medieval †church. 13. Altar candlesticks no. 2, 1891.*

Fig. 14-15. 14. Dåbsfad o. 1550, efter traditionen hidrørende fra †kirke (s. 3265). 15. Dåbskande, skænket 1917 (s. 3265). Foto Arnold Mikkelsen 2018. – *14. Baptismal dish, c. 1550, according to tradition from the †church. 15. Baptismal jug, donated in 1917.*

knebet led og øverst kraftig vulst; lavt snoet skaft og flad lyseskål mellem profilled. På nedre fodled indpunslet: »Skjenkket af A. Tinggaard til Trandum Kirke 1891«.

Som nævnt s. 3273 knyttedes i 1800-tallets slutning en efterretning til overleveringen af den †kirkes middelalderlige stager, der igennem generationer skulle have været opbevaret på for-

Fig. 16-17. 16. Døbefont, 1891 (s. 3265). 17. (†)Døbefont, romansk, efter traditionen hidrørende fra †kirke (s. 3265 og 3273). Foto Arnold Mikkelsen 2018. – *16. Font, 1891. 17. (†)Font. Romanesque, according to tradition from the †church.*

skellige gårde i lokalområdet og endelig 1891 skænkedes til den nuværende kirke, idet parret på et tidspunkt havde været adsplittet.[35] Ud fra stagernes sene stilpræg synes dog kun den yngre provenienshistorie at have en vis troværdighed. 2) (Fig. 13), skænket 1891 af H. S. Møller, Stubbergård.[29] 52,5 cm høje, inklusive lysetorn, med høj klokkeformet fod på kugledannede led, indknebet profilled under balusterskaft, der foroven afsluttes i profileret led med flad lyseskål. 3) 2010, 24 cm høje. Anvendt i ligkapellet.

Alterskranke (jf. fig. 9), 1891,[29] af halvcirkulær form med spinkle balustre med kugleled på midten og glat håndliste. Grå staffering i to nuancer med forgyldt kugle. I forbindelse med restaureringen 1978-79 blev skranken forkortet; et samtidigt projekt til erstatningen af den ældre skranke med en tilsvarende retkantet blev dog ikke realiseret.[20]

Døbefont (fig. 16), 1891, skænket af lærer Anders Jensen og hans svigersøn, Mogenstrup.[29] Af rødlig og lysegrå grovkornet granit, 78 cm høj, 59 cm i tværmål. Foden er formet som en omvendt terningkapitæl, mens kummen har et forgyldt reliefkors på den glatte, øvre del og afløbshul i bunden.

(†)*Døbefont* (fig. 17), romansk, af grovkornet, grålig granit af uregelmæssig form. 49 cm høj, ovalt tværmål, ca. 70×55 cm. Foden er dannet af en uregelmæssig granitblok, hvorpå kummen hviler; denne har sekundært afløbshul i siden, ca. 9 cm i tværmål, muligvis hidrørende fra en senere anvendelse som springvandskar. Under kummens øvre profilled ses to groft tilhuggede hoveder med markerede næser, idet spor efter et tredje hoved svagt anes. Et eventuelt fjerde hoved er muligvis helt borthugget.

Som nævnt s. 3273 sporedes fonten til Grove, hvor den dog sekundært anvendtes som svinetrug. Efter placering hos skiftende ejere erhvervet 1951 og genopstillet året efter i kirken med bistand fra Søren Vig-Nielsen. Foden blev af stenhugger Kaj W. Nielsen nyhugget af en sten fra Stubbergård.[36] Opstillet i skibets nordside.

Dåbsfad (fig. 14), o. 1550, antagelig udført i Nürnberg. Efter traditionen hidrørende fra †kirke (s. 3273) og skænket med bidrag fra sognepræsten i Sevel, C.V. Prætorius.[29] Fadet, der måler 41 cm i tværmål, har i bunden et relief af Syndefaldet, udført i drevet arbejde. Adam og Eva flankerer Kundskabens Træ, hvorom slangen snor sig. Yderst er en bort med indstemplede rosetter. Tilsvarende ornamenter ses i en dobbeltbort på fanen. Typen med gengivelse af Syndefaldet er hyppigt forekommende, jf. eksempler bl.a. i Handbjerg (s. 1977) og Asp (s. 2385).[37] Om fadets tidligere historie, jf. s. 3273.

Dåbskande (fig. 15), skænket 1917 af Jens Raae if. påskrift. 28 cm høj. Høj fod i to afsæt med tilspidset, cylinderformet korpus hvorpå relief med cirkelkors. Kantet hank og låg med cirkelkorsornament. På foden er giverindskrift i fordybet skriveskrift: »Jens Raae i Sevel skænkede denne Daabskande til Trandum Kirke Anno 1917.«

†*Dåbskande*, 1891, af blik.[29]

Vievandskar (fig. 18), middelalderligt, fundet 1882 på kirketomten (s. 3273).[38] Af rødlig granit, tværoval, 29×51 cm. Indmuret i tårnrummets nordvæg.

Prædikestol (fig. 20), 1891.[29] Kurven udgør fem sider af en polygon. Storfagene har dekoration af romber indsat som midtfelt i en firdelt fylding. Profileret frise og postament. Underbaldakinen hviler på en ottekantet stolpe. Opgang med gelænder langs triumfvæg. Nyere bogpult med klæde af beigefarvet lærred med guldbroderi. Håndlisten er polstret med gråt stof. Stafferet i lyse nuancer af grønt, gråt og beige med spredt anvendelse af forgyldning. Placeret ved sydvæggen ud for første vindue fra øst.

Fig. 18. Vievandskar, middelalderligt, efter traditionen hidrørende fra †kirke (s. 3265 og 3273). Foto Arnold Mikkelsen 2018. – *Holy water font, medieval, according to tradition from the †church.*

Fig. 19. Krucifiks, skænket 1925 (s. 3266). Foto Arnold Mikkelsen 2018. – *Crucifix, donated in 1925.*

Krucifiks (fig. 19), skænket 1925,[39] af gips og sortfarvet træ, antagelig ibenholt. 62 cm højt, heraf måler Kristusfiguren 39,5 cm. Kristus hænger i skrå, næsten strakte arme. Hovedet luder mod venstre skulder; om midjen et lændeklæde med knude og en kort snip ved venstre hofte. Benene er strakte og fæstnet med to nagler. Over hovedet skriftseddel med »Inri« i indgraverede versaler. Ved prædikestolen.

Stolestader (jf. fig. 9 og 21), 1891. Kirken har i alt 21 stader, 11 i syd og 10 i nord. De glatte gavle krones af cirkulære topstykker med to variationer af stjernemotiver. For- og bagpaneler har tværrektangulære fyldingspaneler. Ved væggene i nord, syd og vest er desuden paneler med tvær- og højrektangulære samt kvadratiske felter. Stafferet i nuancer af gråt og grønligt med lyst teglrødt på gavlene og spredt anvendelse af guld. Antallet af stader udgjorde oprindeligt 32,[29] et tal, der reduceredes i forbindelse med restaureringen 1978-79. Samtidig fjernedes udtrækssæderne i staderne. Yderligere fem (†) stader, placeret under pulpituret, blev 2008 deponeret på loftet.

Løse stole, nyere, tre forskellige typer, henholdsvis af bøgetræ med fletsæder, hvidmalede med gråt betræk samt klapstole af bøgetræ med lærredsbetræk. Leveret fra Høng Stolefabrik i forbindelse med restaureringen 1978-79 og opstillet i kirken.

Pengebøsser. 1-2) Af blik, antagelig identisk med de to af Boserup, Skive, 1891 skænkede blikbøsser med inskription og messinglås.[40] Begge er klokkeformede med pengetragt foroven og overfaldslås. Eksemplar (nr. 1) opstillet ved indgangen. Grønstafferet med påskrift i hvidlig skriveskrift:

Fig. 20. Prædikestol, 1891 (s. 3265). Foto Arnold Mikkelsen 2018. – *Pulpit. 1891.*

Fig. 21. Indre mod vest. Foto Arnold Mikkelsen 2018. – *Interior towards the west.*

Fig. 22. Nøgle over skibets indgang (s. 3268 og 3273). Foto Arnold Mikkelsen 2018. – *Key above the entrance to the nave.*

»Giver/ saa skal eder gives«. Pendanten (nr. 2), der ikke er i brug, er sortmalet med gullig påskrift: »Gud elsker en glad Giver«.

Dørfløje. I våbenhusets indgang og mellem kirken og våbenhuset er ved kirkens opførelse indsat dobbeltfløjede fyldingsdøre med glatte felter, sidstnævnte dog med flammede fyldinger.

Nøgle (fig. 22), muligvis middelalderlig, af smedejern, 17,5×7 cm. Henført til den nedrevne †kirkes inventar (s. 3273). Det kan ikke afvises, at nøglen, der er delvist behugget ved kammen, hidrører fra middelalderen, idet den i sin udformning er beslægtet med eksempler fra 1100-1400-tallet.[41] Ophængt over vestdøren.

Pulpitur (jf. fig. 21), 1891. Båret af to firkantede piller samt fæstnet ved nord- og sydvæggen. Brystningen har otte brede, tværrektangulære og to smalle, højrektangulære fyldinger, hvorimellem det nuværende orgel er indsat. Et svunget trappeløb fører fra gulvet i skibets nordvesthjørne. Stafferet i lyse grønlige og grå nuancer med spredt anvendelse af guld.

Orgel (jf. fig. 21) 1968, med fire stemmer, et manual. Bygget af Th. Frobenius & Sønner, Kgs. Lyngby og Horsens. Disposition: (C-g^3): Gedakt 8', Principal 4', Rørfløjte 4', Spidsfløjte 2'. Opstillet på pulpitur i kirkens vestende med østvendt facade i balustraden og spillebord på orglets bagside mod vest. Staffering i grønligt og gråt med forgyldning.

†*Orgel*. Et brugt orgel med fire stemmer leveredes i 1926 af A. C. Zachariasen, Århus. Orglet hidrørte fra Grædstrup Kirke (Tyrsting Hrd., Skanderborg Amt (*DK Århus* 3956)).[42]

Salmenummertavler. Kirken har i alt fire tavler, hvoraf de to (nr. 1-2) kan have tilhørt den ældste beholdning fra 1891, mens to enkle (nr. 3-4) er nyere. 1-2) Antagelig 1891, beslægtet med stolestader og præsterækketavle. Højrektangulære med cirkulært topstykke hvori seksoddet stjerne. Beregnet til skydetal. Staffering i gråt, olivengrønt og med brune profiler. På nord- og sydvæggen. 3-4) O. 1989, jf. ndf. Enkle firkantede tavler med ophængte messingtal; hvidstafferede med tilhørende indskrifttavler med forgyldte versaler for henholdsvis Dåb og Nadver. På triumfvæggens nordvestside.

Beholdningen omfattede 1891 i alt fire tavler, hvoraf tre stadig fandtes i kirken 1989.[43] En (†) tavle er i dag placeret på loftet (en af de ovennævnte(?)), mens en †tavle synes kasseret. Hertil kom samme år en hvidmalet nummertavle med messingtal, antagelig identisk med nr. 3 eller 4.

Fig. 23. Mindetavle,1950 (s. 3269). Foto Arnold Mikkelsen 2018. – *Memorial tablet, 1950.*

Fig. 24. Præsterækketavle, nyere (s. 3269). Foto Arnold Mikkelsen 2018. – *Board listing incumbents, recent*.

Præsterækketavle (fig. 24), nyere. Højrektangulær med bred, profileret og cirkulært topstykke, svarende til stolestader, her med seksdelt stjerne. Påskrift i gullige versaler på sort bund. Smal rammeliste i teglrødt, der også ses på topstykket. Rammen er i øvrigt lys grå. I tårnrummet.

Mindetavle (fig. 23), 1950, opsat af »Kirkedistriktets beboere«, af moseeg, 120×85 cm, med indskrift i reliefversaler. Øverst cirkelkors med indskrevet Kristusmonogram. Indskriften, der står i gulligt med spredte detaljer i rødt og blåt, omtaler hovedtræk af den nuværende og den tidligere kirkes historie. I våbenhuset.

Indskriftsten (fig. 25), af kalksten, ifølge traditionen hidrørende fra den †kirke (s. 3273). Efter epigrafikken at dømme er denne dog antagelig fra 1600-1700-tallet. Tværoval, 42×14 cm, med indhugget skriftsted i kursiv: »Jerem. 23/ Guds Ord er Lige som en Ild« (Jer. 23,29). Opsat på triumfvæggens vestside nær ved prædikestolen. Tidligere anbragt over kirkedøren.[29]

†*Englebillede.* Et relief af bly, sekundært forsølvet, med motiv af en engel, angiveligt hidrørende fra den middelalderlige kirke, jf. s. 3273. Skænket af en privatperson.[44] At dømme efter omtalen antagelig identisk med en †kisteplade fra 1600- eller 1700-tallet. Stjålet i nyere tid.[45]

Belysning. Omfattende fire større og mindre lysekroner, alle hidrørende fra 1891, en moderne hjulkrone samt otte nyere lampetter, anskaffet 1966 som erstatning for seks ældre, ligeledes fra 1891. Elektricitet installeredes 1927.[38] *Lysekroner.* 1-2) (Jf. fig. 21), 1891. Ensdannede kroner med 2×8 volutsvungne arme, prydet med mandshoveder med knebelsbart samt otte pyntearme. Balusterskaft og oval hængeknop afsluttet med knop; ophæng med cirkulært led. I skibet. 3-4) (Jf. fig. 9) 1891. Ensdannede kroner med otte volutsvungne arme samt et tilsvarende antal pyntearme. Hængeknop og ophæng som nr. 1-2. I koret. 5) Moderne hjulkrone af messing med ni lys. I tårn-

Fig. 25. Indskriftsten, at dømme efter epigrafikken fra 16- eller 1700-tallet, men ifølge traditionen hidrørende fra †kirke (s. 3269). Foto Arnold Mikkelsen 2018. – *Inscription stone, judging from the epigraphics from the 1600s or 1700s, but according to tradition from the †church.*

Fig. 26. Klokke, 1891 (s. 3270). Foto Arnold Mikkelsen 2019. – *Bell, 1891.*

rummet. *Lampetter* (fig. 9 og 21). 1966, anskaffet i forbindelse med kirkens 75-års jubilæum. Otte ensdannede lampetter med dobbelte arme; heraf er syv placeret på kirkens vægge i nord, syd og vest, mens en findes i sakristiet. †*Lampetter.* Seks lampetter med enkelte lysarme (jf. fig. 8), anskaffet 1891.

Klokke (fig. 26), 1891. 75 cm i tværmål. Om klokkens hals reliefindskrift med versaler for klokkestøberfirmaet og fabrikationsåret: »Støbt Aar 1891 af brödrene Johansen og Nielsen. Skive«. På legemet to vers, signeret: »A. J.« for Anders Jensen: »Herre atter her nu lyde/ over Trandum Sogn og By/ Klokkeklang, der Hjertet fryde/ som opsender Bøn mod Sky.« og »Herre til dit Navn og Ære/ har vi rejst dit Hus paa ny/ Gid det samle Sjæle kjære/ som til dig alene ty.« Øverst om halsen er desuden prydbort med blomster og blade. Ophængt i slyngebom i tårnets øvre stokværk.

Klokken var oprindeligt planlagt udført i støbestål, en beslutning, der dog ændredes allerede 1891.[46] I forbindelse med kirkens restaurering 1978-79 istandsattes klokkestolen. En plan om at udskifte klokken ved samme lejlighed blev dog ikke realiseret.[20] Automatisk ringeanlæg installeret 2011.

GRAVMINDER

Både ved opførelsen af den nuværende kirke 1891 og desuden i forbindelse med senere undersøgelser påvistes en række †*middelalderlige grave.*[47] Under det gamle †tårns gulv, der bestod af teglfliser (jf. s. 3272), fandtes to skeletter, det ene, placeret i nordvesthjørnet, af en ualmindelig høj og velbygget mand, der målte 70 tommer (ca. 178 cm); et tilsvarende, der var ganske velbevaret og fandtes med alle tænder intakte, målte 67 tommer (ca. 171 cm). De to skeletter blev efterfølgende nedlagt under gulvet i det nye tårn. Endvidere registreredes seks grave langs skibets sydside.[48] Der blev ikke påvist spor af træ eller søm efter eventuelle ligkister. Hertil kom, syd for kirkegården, en fornem grav med afrundede stenplader ved begge ender samt en grav, påvist 1937, hvori fandtes to voksne og to børn, måske pestofre.[49]

Kirkegårdsmonumenter. 1) (Fig. 27), o. 1910, over pensioneret lærer, Anders Jensen, Dannebrogsmand, Mogenstrup, ⋆1834, †1910.

Monumentet over kirkens første historiker og blandt iværksætterne af den nuværende kirkes opførelse er udformet som en stele af finkornet granit på en sokkel af grovere sten, 117,5 cm. Indskrift md fordybet antikva. Under personalia er anført. »Reist af Venner«. I kirkegårdens nordvesthjørne.

2) O. 1978, for arkivar P. K. Hofmansen, ⋆19. okt. 1908, †19. sept. 1978.

Bauta af lys rødlig granit, ca. 85 cm høj. Indskrift med fordybet antikva, optrukket med sort. Efter personalia er anført: »Gemt under Naadens Vinger«. På familiegravsted ved kirkegårdens sydside, der også rummer ensdannede granitsten for søstrene Mette Marie Hofmansen, ⋆20. okt. 1898, †15. dec. 1974 og Kirstine Hofmansen, ⋆23. feb. 1890, †15. jan. 1982.

Fig. 27. Kirkegårdsmonument nr. 1, o. 1919, over Anders Jensen (s. 3271). Foto Anders C. Christensen 2019. – *Churchyard monument no. 1, c. 1919, to Anders Jensen.*

DEN NEDREVNE †KIRKE

Den kirke, som på Iver Juels foranledning og med kongens tilladelse blev nedrevet 1554, og hvis bygningssten alt overvejende blev anvendt til Sevel Kirkes udvidelse (s. 3167), var en romansk *kvaderstensbygning* bestående af kor og skib, hvortil knyttede sig senere udvidelser i form af et tårn i vest og et våbenhus på skibets nordside (jf. fig. 28).[50]

Kirkens fundamenter, der blev afdækket 1882 (jf. ovf.), var ca. 130 cm brede med en dybde på ca. 100 cm. Markstenene var 'kolossale' og måtte som tidligere nævnt kløves forud for den nye kirkes opførelse. Kor og skib havde tilsammen en længde på ca. 19 m, mens skibets bredde var omtrent 9,5 m; hertil kom det – formentlig – senmiddelalderlige vesttårn, der synes at have haft en rektangulær grundform, samt et våbenhus på skibets norside. Murene hvilede på en profileret sokkel med skråkant, idet der blandt de 1882 indsamlede bygningssten fremkom en sådan i skibets sydøstlige hjørne; stenen er nu forsynet med indskrift og indmuret i den stående bygnings vestfacade over døren (jf. s. 3258.). Desuden fremkom et vievandskar (s. 3265).

Som det fremgår af Anders Jensens beretning blev også omridset af *tårn* og *våbenhus* konstateret. Byggematerialet var her muligvis munkesten, idet der ved flere, forudgående lejligheder fandtes 'store røde mursten' på stedet.[51]

I kirkens *indre* kunne det ses, at korets gulv havde ligget en del højere end skibets, og at der mellem skib og tårn var rester af vanger til en ca. 3 m bred bue. *Gulvene* bestod hovedsagelig af stampet ler, idet der dog i skibets nordøsthjørne blev påtruffet et mindre område med teglfliser. Fliser af samme type fandtes i tårnrummet, hvorunder der var to grave med velbevarede skeletter (s. 3271).

Korets og skibets *tage* var belagt med bly, mens tårnet formentlig havde tegltag, idet brudstykker af 'røde tagsten' af og til var fremkommet på den gamle kirkegård.[52]

Skal man tro de vidnesbyrd om kirkens tilstand, der blev nedfældet 1558 i forbindelse med Trandumboernes stævning af enkefru Mette Munk (jf. s. 3253), var kirken før nedrivningen 'vel opbygget' og på alle måder velholdt.[53] Sognets beboere måtte derfor med stor bitterhed se hovedparten af byggematerialerne fra den nedbrudte kirke forsvinde til Sevel, hvor de som nævnt indgik i Iver Juels planer for denne kirkes udbygning. Imidlertid blev ikke alle sten genbrugt i Sevel Kirke. Endnu befinder sig i Sevel Sogn adskillige kvadre, der, om end intet i den henseende kan siges med sikkerhed, kan stamme fra den nedrevne Trandum †Kirke. Dette gælder først og fremmest en dæksten til et alter samt en vinduesoverligger (s. 3241 og 3244) og hertil en mængde regulære kvadre, der nu er henlagt ved Stubber Kloster. Monolitoverliggeren er sammen med alterstenen formentlig identisk med en del af det materiale, der endnu 1951 befandt sig på Ny Stubbergård, hvor det lå spredt i 'stalde, gårdsplads og haver', og hvoraf en del tilsyneladende anvendtes til restaureringen af Vridsted Kirke.[54] Endnu befinder sig på Ny Stubbergård og på kirkegården i Sevel ganske mange regulære kvadre, der muligvis stammer fra Trandum; imidlertid kan det omtalte materiale i princippet også stamme fra †klosterkirken, om hvilken der i øvrigt vides ganske lidt (s. 3241). I Trandum Kirkes nærhed er en mængde kvadre gennem årene blevet anvendt som underlag for vandkar i de omkringliggende gårde.[55]

INVENTAR I †KIRKE

Nedenfor er omtalt de middelalderlige inventargenstande, der ifølge den lokale tradition skulle hidrøre fra den 1554 nedrevne kirke. En række af disse kom i privateje efter en auktion, der skulle have været afholdt samme år af Iver Juel.[56] Et overblik over den †kirkes beholdning, hvor en række genstande dog er eftermiddelalderlige, sammenfattedes 1897 af Anders Jensen, der i forbindelse med møbleringen af den nuværende kirke 1891 søgte at tilvejebringe hovedparten af de nævnte genstande.[57] De endnu bevarede inventarstykker beskrives mere detaljeret s. 3260-69.

†*Alterbordsplade*(?). Ifølge Jensen fandtes i Sevel en flad sten, som ifølge traditionen knyttedes til Trandum Kirkes tidligere alterbord. Antagelig refereres her til Sevel Kirkes egen alterbordsplade, der fra o. 1858 midlertidigt var placeret i kirkens vestende (jf. s. 3176). En tilsvarende sten, der tidligere fandtes på Ny Stubbergård og i dag er pla-

ceret ved Stubber Kloster (s. 3245), er ligeledes henført til Trandum. Dette forekommer at være en plausibel teori, men lader sig dog ikke nærmere verificere.[58]

†Metalfragmenter fra en *alterprydelse*(?), måske et såkaldt 'gyldent alter'. Som nævnt af Jensen blev en kasse med 'en hel del kobberplader, hvori var trykket billeder af mænd' registreret på herregården Volstrup i forbindelse med ejendommens salg o. 1854.[59] Pladerne, som Jensen formodede, havde prydet kirkens altertavle, blev foræret til sognefogeden i Hjerm, Peter Frederiksen, i hvis familie de endnu opbevaredes 1891. Imidlertid var hovedparten af pladerne, der var placeret 'på skorstenen over gryder, potter og pander', dvs. antagelig på en hylde over køkkenets ildsted, på daværende tidspunkt alle opbrændte, og kun en enkelt fandtes hel, om end ligeledes forbrændt. Pladen målte 7 tommer i kvadrat, dvs. med en sidelængde på ca. 17,78 cm. Til sammenligning målte f.eks. Sahltavlens omtrent kvadratiske apostelrelieffer, udført i drevet arbejde, ca. 18-18,5×14,5-15 cm (jf. s. 2810). Pladens videre skæbne er uvis.

†*Alterbæger*(?), af glas. Ifølge Jensen fandtes 'et glas, lig et der benyttes ved altergang i den katolske kirke i Århus' (dvs. Vor Frue Kirke i Ryesgade), hos degnen i Mogenstrup.[44] Genstanden er ikke bevaret, og den usikre overlevering har næppe nogen troværdighed.

†*Alterstager.* Jensen knytter til beretningen om stagernes overlevering en tradition om, at stagerne 1555 af Iver Juel foræredes til et brudepar, en ladefoged og en jomfru, begge på Stubbergård.[60] Siden fulgte stagerne familien til Bakgården i Borbjerg Sogn (antagelig Borbjerggård), indtil de o. 1800 adskiltes ved et arveskifte. I forbindelse med indretningen af den nye kirke 1891 sammenførtes de to alterstager. Som nævnt s. 3263 hidrører de nuværende stager imidlertid fra 1600-tallets anden halvdel. Om de middelalderlige †stager vides intet nærmere.

1968 indleveredes yderligere et sæt alterstager fra en privatmand, der hævdede, at en familietradition, overleveret gennem et par generationer, havde henført disse til den nedrevne kirke. Ifølge Nationalmuseets vurdering var disse et par bordstager, beregnet til verdsligt brug og næppe heller så gamle som 1554.[61]

Døbefont, romansk, af granit, jf. s. 3265 og fig. 17. Ifølge overleveringen erhvervet af en mand på Estvadgårds mark, hvorfra den siden kom til Grove i Salling (Brøndum Sogn, Hindborg Hrd., Viborg Amt). Senere anvendt som svinetrug. På grund af sin dårlige tilstand, der ikke lod sig restaurere, den 'mådelige forarbejdning' og den uskønne stenart opgav man dog at erhverve fonten ved denne lejlighed.[60] 1950 sporedes fonten til en privatmand i Århus og genopstilledes 1952 i kirken.

Dåbsfad, o. 1550, jf. s. 3265 og fig. 14. Fadet fandtes tidligere ligesom fonten i Grove, placeret over ejerens sovekammerdør, hvorfra det nedtoges tre gange om året, når det skulle rengøres. Erhvervet 1891.[60]

Vievandskar, middelalderligt, af granit, jf. s. 3265 og fig. 18.[60] Karret fandtes 1882 på kirketomten.[38]

†*Prædikestol*. Ifølge Jensen fandtes brudstykker af en prædikestol på Stubbergård.[44] Beretningen har ikke kunnet verificeres og er næppe troværdig.

Indskrifttavle, af kalksten, indfattet i †ramme af sandsten, jf. s. 3269 og fig. 25; forsynet med sekundær indskrift (Jer. 23,29) i fordybet kursiv. O. 1850 ligesom metalfragmenterne, nævnt ovenfor, overført fra Volstrup til sognefogeden i Hjerm, hvor den var indmuret i indgangsdøren.[62] Den middelalderlige proveniens af tavlen, der skulle være placeret over en indvendig dør i †kirke, er yderst tvivlsom.

†*Englebillede.* Et relief af bly, sekundært forsølvet, med motiv af en engel, skænkedes til den nuværende kirke af 'en ældgammel kone i Hjerm'.[44] Relieffet, der antagelig var identisk med en †kisteplade fra 1600- eller 1700-tallet, er senere stjålet, jf. s. 3269 .[63]

Nøgle, muligvis middelalderlig, af smedejern, jf. s. 3268 og fig. 22. Tidligere opbevaret i (Trandum) Kirkegård og senest hos degnen i Mogenstrup. Nøglen har endnu synlige spor efter bearbejdning, måske i forbindelse med reparationer eller påført ved dens særlige anvendelse i forbindelse med brug som universalmiddel mod tandpine.[44]

†*Klokke,* muligvis omstøbt til
klokke nr. 1 i Sevel, jf. s. 3160, 3208 og 3255.

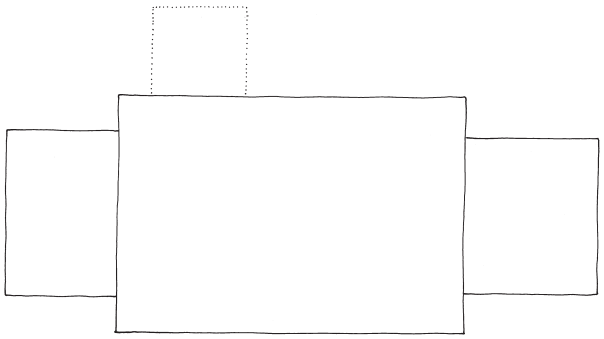

Fig. 28. Skematisk plan af den gamle †kirke. 1:300. Tegnet af Anders C. Christensen 2019. – *Outline plan of the old †church.*

KILDER OG HENVISNINGER

Nedenfor er anført en oversigt over arkivalier eller utrykte kilder anvendt i beskrivelsen af Trandum Kirke. For en oversigt over arkivalier og litteratur samt forkortelser, anvendt i Ringkøbing Amt i almindelighed, jf. også s. 54-59. Henvisninger til *Danmarks Kirker*, Kbh. 1933- er angivet som *DK*, efterfulgt af betegnelsen for det pågældende amt; referencer inden for Ringkøbing Amt har dog kun sideangivelse.

Arkivalier. *Kirkens arkiv*. Forhandlingsprotokol for Trandum menighedsråd, Sevel Pastorat 1922-65, 1965-2002 (*Forhandlingsprot.a.*.); Forhandlingsprotokol 1892-2002 (*Forhandlingsprot.b.*), Kirkeprotokol 1981-2017 (*Synsprot.*). Diverse papirer vedr. restaureringen 1977-79.

Vinderup Egnshistoriske Arkiv. Diverse papirer vedr. Trandum Kirke (A-307).

Det Kgl. Bygningsinspektorats arkiv. Trandum Kirke.

Rigsarkivet, Viborg (RAV). *Privatarkiver.* Søren Vig-Nielsens privatarkiv. Arbejde med bygninger 1900-64. (PR 2390/21).

Nationalmuseet (*NM*). *Håndskrifter.* A. Jensen, *Beskrivelse af Trandum Sogn med den i 1554 nedbrudte Kirke*, Mogenstrup 6. dec. 1897. *Indberetninger.* Ole Dufour (Kristusfiguren, 2005).

Tegninger og opmålinger. *Vinderup Egnshistoriske Arkiv.* J. C. Weber, o. 1891 (kirkegårdsplan); *Kirkens arkiv*. Aas & Thorup 1976-79 (plan, snit og detaljer, kopier).

Litteratur: A. Jensen, *Beskrivelse af Trandum Sogn med den i 1554 nedbrudte Kirke*, Mogenstrup 6. dec. 1897. En afskrift ved P. K. Hofmansen findes i Vinderup Egnshistoriske Arkiv (A 307,8). Udgivet af Arne Lund Sørensen, »A. Jensen: Beskrivelse af Trandum Sogn, 1897« i »står om end tårnene falde«. *Festskrift i anledning af Trandum Kirkes 100 års jubilæum*, Arne Lund Sørensen og Magnus Vistisen (red.), Vinderup 1991, 11-18 (*Jensen 1897/1991)*; P. K. Hofmansen, *Trandum Kirke* (1941), udg. Leif Svendsen, Vinderup Egnshistoriske Forening, Vinderup 2000 (*Hofmansen 1941/2000)*; »står om end tårnene falde«. *Festskrift i anledning af Trandum Kirkes 100 års jubilæum*, Arne Lund Sørensen og Magnus Vistisen (red.), Vinderup 1991 (*Festskrift 1991*); Magnus Vistisen, *Trandum Kirke. Et lille rids af kirken og dens historie*, u.st. og år (efter 1991).

Historisk indledning ved Birgitte Bøggild Johannsen, bygningsbeskrivelse ved Anders C. Christensen, inventar og gravminder ved Birgitte Bøggild Johannsen, orgel dog ved Kristian Lumholdt. Engelsk oversættelse ved James Manley. Korrektur ved Anne Frovin. Teknisk og grafisk tilrettelæggelse ved Mogens Vedsø. Redaktionen afsluttet september 2019.

[1] Om sognenavnet som refererende til ordet stok eller stav samt det tyske verbum, »trennen«, at adskille, jf. *Danmarks Stednavne*, Stednavneudvalget og Institut for Navneforskning (udg.), 17, 1, Kbh. 1976, 242.

[2] *Samlinger af Adkomster, Indtægtsangivelser og kirkelige Vedtægter for Ribe Domkapitel og Bispestol, nedskrevne 1290-1518, kaldet »Oldemoder« (Avia Ripensis)*, O. Nielsen (udg.), Kbh. 1869, 113.

[3] Jf. Villads Christensen, »Stubber Klosters Historie«, *Hardsyssels Årbøger* 5, 1911, 56, 78 f, 88. Om Trandum, jf. også P. Severinsen, »Hardsyssels Kirker«, *Hardsyssels Aarbøger* 3, 1909, 53; P. K. Hofmansen, *Trandum Kirke* (1941), udg. Leif Svendsen, Vinderup Egnshistoriske Forening, Vinderup 2000 (*Hofmansen 1941/2000*), 1-16.

[4] Troels Dahlerup, »Hardsyssels Provsti i Senmiddelalderen«, *Hardsyssels Aarbøger* 54, 1960, 96, 129; *Danske Magazin* IV, 2, 1873, 45.

[5] »Familieoptegnelser af Iver Juel til Stubbergård og hans Søn Kjeld Juel«, udg. O. Nielsen, *Danske Samlinger for Historie, Topographie, Personal- og Literaturhistorie* 1, 1865-66, 55; *Danske Kancelliregistranter 1535-50.*

Udg. af Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie, Kbh. 1881-82, 63 (15. aug. 1538), 123 f (9. april 1540); Holger Fr. Rørdam, »Domme fra Christian III's tid angaaende kirkelige Forhold«, *Kirkehistoriske Samlinger* 2, 6, 1872-73, 279 (vedr. 1542).

[6] *Kancelliets Brevbøger vedrørende Danmarks indre Forhold 1551-1660*, Rigsarkivet (udg.), Kbh. 1885-2005, 284 (12. jan. 1554). *Gamle Danske Domme*, J. L.A. Kolderup-Rosenvinge (udg.), Kbh. 1842-48, nr. 127 (18. okt. 1558). Jf. også Holger Fr. Rørdam, »Fra Kong Christian III's Tid«, *Kirkehistoriske Samlinger* 3, 5, 1884-86, 184-86, spec. 184.

[7] Jf. *Viborg Stiftstidende* 10. marts 1840. Om senere bestræbelser på at realisere projektet fra 1855, jf. A. Jensen, *Beskrivelse af Trandum Sogn med den i 1554 nedbrudte Kirke*, Mogenstrup 1897. Manuskript i NM's arkiv. En afskrift ved P. K. Hofmansen findes i *Vinderup Egnshistoriske Arkiv* (A-307,8). Redegørelsen er udgivet af Arne Lund Sørensen, »A. Jensen: Beskrivelse af Trandum Sogn, 1897« i »står om end tårnene falde«. *Festskrift i anledning af Trandum Kirkes 100 års jubilæum*, Arne Lund Sørensen og Magnus Vistisen (red.), Vinderup 1991 (*Festskrift 1991*), 11-18. I det følgende henvises til den trykte gengivelse (*Jensen 1897/1991)*, 15 f. Om forhistorien endvidere *Hofmansen 1941/2000* 17-21.

[8] Aakjærs beskrivelser af Trandum Kirke og egnen omkring Karup Å er bl.a. sammenfattet i *Fra Agermuld og Hedesand. Studier fra Hjemstavnen*, Kbh. 1930, 76 f.

[9] En beskrivelse af Webers første projekt fra 1882, dateret 25. nov. 1882, findes i kopi i *Vinderup Egnshistoriske Arkiv.* De tilhørende tegninger, der var vedlagt den første ansøgning af 16. dec. 1882, findes ikke i den tilhørende journalsag, jf. RAK. *Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet*, 1. kontor, journalsag 1883/15.

[10] *Hofmansen 1941/2000* 21-25.

[11] Oktober dette år afholdtes en ekstraordinær synsforretning over kirken, formentlig i forbindelse med statusændringen, jf. *Forhandlingsprot.a.* (1891-1922), her gengivet efter Magnus Vistisen, »Menighedsrådet besluttede… Trandum kirke gennem 100 år belyst ved uddrag af protokoller fra Sevel og Trandum menighedsråd«, *Festskrift 1991* 41f. Den originale forhandlingsprotokol er forgæves eftersøgt i kirkens arkiv.

[12] Jf. E. Tang Kristensen, *Danske Sagn*, III, Silkeborg 1895, 141.

[13] *Tang Kristensen 1895* (note 12) 141, 118, 107.

[14] Beretningen er omtalt i Paul Nedergaard, *Personalhistoriske, sognehistoriske og statistiske bidrag til en dansk præste- og sognehistorie 1849-1949*, VI, Kbh. 1963, 579, dog uden kilde.

[15] *Jensen 1897/1991* 12.

[16] Jf. databasen »Fund og Fortidsminder«, 24. juni 2019 http://www.kulturarv.dk/fundogfortidsminder/Lokalitet/220417/.

[17] *Det Kgl. Bygningsinspektorats ark.*

[18] *Jensen 1897/1991* 22-24.

[19] *Synsprot.*; jf. også *Det Kgl. Bygningsinspektorats ark.*

[20] *Kirkens ark.*

[21] *Jensen 1897/1991* 23.

[22] *Jensen 1897/1991* 16.

[23] I forbindelse med installation af varmeværket 1938 blev det dog bemærket, at kirkens 'syld' var mangelfuld, hvilket forårsagede en merudgift, jf. *Det Kgl. Bygningsinspektorats ark.*

[24] Teglstenene blev leveret af Tastum Teglværk, mens tømmeret, der blev indkøbt fra det 'bedste firma', forarbejdedes i Skive, jf. *Hofmansen 1941/2000* 9.

[25] Udført af stenhugger Kristen Henriksen i Trevad, jf. *Jensen 1897/1991* 16 f.

[26] Oplysningerne beror i al væsentlighed på diverse dokumenter i *Kirkens ark.*

[27] Gulvstenene blev leveret af Sindal Teglværk.

[28] Jf. *Det Kgl. Bygningsinspektorats ark.* De nye rammer blev leveret af H. S. Hansen Staalvinduefabrik, Lem.

[29] *Inventarfortegnelse 1892* i Trandum menighedsråds forhandlingsprotokol 1891-1922, jf. *Festskrift 1991* 36f.

[30] *Forhandlingsprot.a.*

[31] Chr. A. Bøje, *Danske Guld og Sølvsmedemærker før 1870* 1, Kbh. 1979, nr. 1593.

[32] *Bøje 1979* (note 31), nr. 1585.

[33] *Synsprot.* Omtalt i inventarium 1989 som værende af nysølv.

[34] Jf. *Inventarfortegnelse 1892* (note 29), 36.

[35] *Jensen 1897/1991* 17; Karen Hvidberg Jakobsen, »Lidt mere om Trandum kirkes lysestager«, i *Festskrift 1991* 24-25.

[36] *Kirkeblad for Trandum* november-december 1952; *Skive Folkeblad* 28. aug. 1963.

[37] I Jan A. Gadds oversigt, »Brass Basins and Bowls from a Single Nuremberg Workshop, Around 1500-1580«, *Journal of the Antique Metalware Society* 16, 2008, 2-21, er fadene med gengivelsen af Syndefaldet og den brede, ornamentsmykkede fane betegnet som Version I, gruppe 1A.

[38] P. K. Hofmansen, »Den drivende Kraft i Arbejdet for Kirkens Genrejsning (…).«, *Skive Folkeblad* før 13. dec. 1941.

[39] *Hofmansen 1941/2000* 26.

[40] *Inventarfortegnelse 1892.* Boserup er muligvis en søn af Jacob Boserup (†1884), Stubbergård.

[41] *Schloss und Schüssel. Bestandskatalog der Stiftung Stadtmuseum Berlin. Sammlung des Märkischen Museums*, Barbara Hoffmann og Jan Hende (red.), Berlin 1995, 137-44.

[42] Den Danske Orgelregistrant.

[43] *Inventarfortegnelse 1892. Synsprot.*

[44] *Jensen 1897/1991* 18.

[45] Magnus Vistisen, *Trandum Kirke. Et lille rids af kirken og dens historie*, u.st. og år (e. 1991), 13.

[46] *Hofmansen 1941/2000* 23.

[47] *Jensen 1897/1991* 23. Forfatteren hævdede, at 'tusinder af døde har fundet hvile her'.

Fig. 29. Ydre set fra vest. Ældre foto i Vinderup Egnshistoriske Arkiv. – *Exterior seen from the west.*

[48] *Jensen 1897/1991* 15, 22 f.
[49] P. K. Hofmansen, »Trandums nye Kirkehus har nu staaet i 50 Aar«, *Skive Folkeblad* 11. dec. 1941.
[50] *Nielsen 1865-66* (note 5), 57-58.
[51] *Hofmansen 1941/2000* 8.
[52] *Nielsen 1865*-66 (note 5), 57-58; *Hofmansen 1941/2000* 2.
[53] Holger Fr. Rørdam, »Fra Kong Christian III's Tid«, *Kirkehistoriske Samlinger* 3, 5, 1884-86, 184-86.
[54] RAV. *Privatark*. Søren Vig-Nielsen privatark. (PR 2390/21). Sammenlign nærværende fotos med Villads Christensen, »Stubber Klosters Historie«, *Hardsyssels Aarbog* 5, 1911, 103.
[55] *Hofmansen 1941/2000* 4.
[56] *Jensen 1897/1991* 17; *Hofmansen 1941/2000* 11.
[57] *Jensen 1897/1991* 16-18.
[58] *Jensen 1897/1991* 18. 2017 blev til Trandum Kirke fra en privatperson indleveret en mindre sten, der angiveligt skulle være en del af det gamle alterbord. Efterretningen kunne dog ikke verificeres, og stenen blev tilbageleveret. Venligst meddelt af graver Per Larsen, Trandum Kirke.
[59] *Jensen 1897/1991* 18. Volstrup ejedes på daværende tidspunkt af Engel Elisabeth Drebing (†1854), enke efter provst i Hjerm, Anton Frederik Skow. I boopgørelsen efter hende er nævnt 'en kasse med ragelse' og nogle kobberforme, hvilket dog næppe refererer til de nævnte, jf. RAV. *Hjerm-Gindings Herredsfoged*. Skifteprotokol 1839-1857, fol. 309b-312a.
[60] *Jensen 1897/1991* 17.
[61] NM. *Korrespondanceark*. Brev af 4. nov. 1968 fra Harald Langberg til sognepræst Niels Vestergaard, Sevel.
[62] *Jensen 1897/1991* 17 f.
[63] Magnus Vistisen, *Trandum Kirke. Et lille rids af kirken og dens historie*, u.st. og år (e. 1991), 13.

TRANDUM CHURCH

The church is mentioned earliest in medieval sources around 1376-89. In the Late Middle Ages it was incorporated in the Stubber Convent, which like Trandum was in Sevel Parish. In 1538 (1540, 1542) the convent was enfeoffed to Iver Juel, who converted it into the manor house Stubbergård. With it came the advowson and thus the ownership of Trandum (and Sevel) churches. In 1554 he was granted permission to combine the parishes and demolish Trandum Church, a decision against which the local congregation protested vehemently. The materials from the church were used for among other things the improvement of Sevel Church. A few items of furnishing were preserved during the subsequent centuries by private individuals in the local area (cf. below).

After attempts for a number of years to get permission to rebuild Trandum Church, the foundation stone was laid on 16 July 1891, and the church was consecrated on 13 December the same year. The architect was J. C. Weber, Aalborg.

Building. The church is on the outermost periphery of the old Ringkøbing County, only a couple of hundred metres west of the river Karup Å, which marked the boundary with the Fjends district and the old Viborg County. Outside Trandum and Mogenstrup the river valley, which narrows here compared with the more complex waterways farther to the south, has always been an attractive crossing point, and as late as 1897 there was an old ford there.

The churchyard is enclosed to the north and west by low stone walls supplemented by a broad windbreak strip. To the east, where the churchyard was widened in 1938 with a 1440 m^2 area, the demarcation consists of a hedge and a wire fence. The main entrance to the churchyard is in the western wall. It consists of masonry pillars with black-painted iron-barred gate wings which were also used in the other entrances in the north east and south. In the churchyard a mortuary chapel was built in 1987, replacing an older building from 1938. In 1987 the old church stable south of the dike was also rebuilt, and was now used as a tool house.

The church, which was built on the site of the Romanesque †church demolished in 1554, was built in 1891 in the neo-Romanesque style to drawings by the architect J. C. Weber, Aalborg. The east-west oriented building consists of a semicircular apse connected to an approximately square chancel with a wider, rectangular nave. Above the western end a tower rises, whose west facade projects a good metre beyond that of the nave. The construction material is the normal red bricks in cross bond, while the masonry of the apse is exclusively in header courses. The walls rest on a profiled footing and are decorated with pilaster strips joined at the top with round-arched friezes on corbels (figs. 1 and 5-7).

The tower, which rises in three tall storeys, is covered with a pyramid roof and the treatment of its masonry is like that of the other parts of the building. The entrance to the church, the round-arched door in the west facade, is placed in a portal projection in the form of broad columns with roof-shaped copings. Beneath the west-facing belfry lights a profiled ashlar from the old †church has been installed with an inscription incised to commemorate both the new and the old building: "1554† / 1891★".

In the interior, where the tower functions as the church porch, all the parts of the church building are covered with a flat ceiling. The chancel opens up towards the nave through a round-arched, bevelled chancel arch, on straight-edged cordons. The chancel arch side members are both emphasized by a pair of columns with bases and plain cushion capitals, while the side members of the round-arched, straight-edged apse arch have similar columns, but only one on each side.

Furnishings. Most of the items of furnishing in the church were donated by private individuals or acquired anew for the consecration of the church in 1891 and are listed in the oldest inventory of furnishings from 1892. As particular treasures, though, we can add a number of selected items which according to tradition came from the †demolished church and were later collected reverently in the local area by the teacher Anders Jensen, Mogenstrup (cf. p. 3260 and 3272). Worth mentioning among later acquisitions or donations are the baptismal jug (1917, fig. 15), crucifix (1925, fig. 19), memorial tablet (1950, fig. 23)), font, possibly from the demolished †church (1952, fig. 17), lampettes (1966, fig. 21), organ (1968, fig. 21) and chasubles (1984, 2010, p. 3262).

The interior of the church is still marked by the most recent major refurbishing of 1978-79 (Aas & Thorup), in which the furnishings were reornamented with colouring by the church painter Ernst Trier, Vallekilde. Among earlier major refurbishings we should mention a repainting of kneelers, pews and a gallery in 1935 and in 1963, and similar work on pews and the gallery; the latter by the painter Erling Wisti.

Sepulchral monuments. In connection with the erection of the present church, and in 1937, a number of medieval graves were demonstrated, both inside and outside the medieval †church ruin. Worth singling out among more recent churchyard monuments are commemorations of the church's historians, the teacher Anders Jensen (†1910) and the archivist P. K. Hofmansen (†1978) (p. 3271).

†*Building*. The vanished church, which was demolished in 1554 on the initiative of Iver Juel and with the King's permission, and whose construction stones were mainly used for the expansion of Sevel Church, was a Romanesque ashlar building consisting of chancel and nave, with a later expansion in the form of a tower in the west and a porch on the north side of the nave (cf. fig. 28). Together, the chancel and nave had a length of c. 19 m, while the width of the nave was c. 9.5 m. To these we can add the presumably Late Medieval west tower, as well as a porch on the north side of the nave. The walls rested on a profiled foundation with bevelled edges. In Sevel Parish there are still several ashlars which, although nothing about this can be said with certainty, may come from the demolished Trandum †Church. This applies first and foremost to a fragment of a covering stone for an altar and a window lintel (figs. 18-21) as well as a number or regular ashlars which have now been deposited at Sevel Church and the former Stubber Convent respectively.

Furnishings in the †building. According to tradition a number of items of furnishing came from the church demolished in 1554, inasmuch as Iver Juel is said to have sold these the same year to private purchasers at an auction. In connection with the furnishing of the present church in 1891, the local historian and teacher Anders Jensen tried to track down the various objects and restore them to Trandum. The still-preserved medieval items are described in detail above (cf. font, baptismal dish, holy water font and key, pp. 3265-68). A few items are however post-medieval, and their provenance from that †church must therefore be rejected (cf. altar candlesticks, p. 3263, †relief of an angel, probably a coffin plate (p. 3269)). Among former furnishings, possibly deriving from the demolished church, must be mentioned a Communion table slab, possibly identical to the covering stone with its saint's grave, today at Stubber Convent (p. 3272), copper fragments of figures of saints, eventually deriving from an altar decoration (a golden altar(?)), an altar cup of glass and a pulpit.